

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Be-reshit

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 596 [1836 oder 1837]

בל חלשיו

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8807

ויצא לב

תרגום אשכנזי רמה

(ג) ויאמר יעקב באשר ראם

גאטטעם. (ג) יעקב שפראך, אלס ער זיא זאָה: דיעזעס איזט איין לאַגער פֿאַן ענגעלן; אונד נאַננטע דענוועלבען אָרט מחנים! צווייא. לאַגער.

מחנה אלהים זה ויקרא שם

(ד) וישלח יעקב מלאכים לפניו

המקום ההוא מחנים: פ

ארעשו אהיו ארצה שעיר שדה

(ה) וישלח יעקב אגדין קדמוהי לוח עשו

אחיהי לארעא דשעיר חקליה דאדום: ופקיד

תרגום אונקלוס

ר ש י

ללוותו לארץ: (ג) מחנים. שתי מחנות של מ"ל שבאו עמו ע"כ ושל א"י שבאו לקראתו: (ד) וישלח יעקב מלאכים. מלאכים ממש: ארצה שעיר. לארץ שעיר כל מינה של ריבה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה

פד חוינן משריתא מן קדם יי דא וקרא שְׁמָא דאַתְרָא הַהוּא מַחְנֵים:

(ד) וישלח יעקב אגדין קדמוהי לוח עשו אחיהי לארעא דשעיר חקליה דאדום:

ב א ו ר

את כל חילו וילך לקראת יעקב, ומלאני לבן יכאן מאת עשו וילכו ארצה כנען ויבאו בית רבקה ויגידו לה כי הלך עשו להרוג את יעקב, ותמהר רבקה ותשלח שבעים ושנים איש מעבדי יצחק לעזור ליעקב, ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה לעמוד לי מאת אלהים זה ויקרא יעקב את שם המקום ההוא מחנים עכ"ל בקיבור, ולפ"ז פירושו מחנה אנשים מאת האלהים, וטעם קראו מחנים בלשון רבים, הוא בעבור מחנה יעקב והמחנה ששלחה לו רבקה, או כי כן הדרך בשמות שאינם שומרים מחנכים, ולא יקפיד בעל הלשון על זה לקרוא בלשון רבים ע"ש מאורע יסוד או להפך, כאשר מלאנו ג"כ שמו אנושים פרטיים בל' רבים, מכרים, כתים, דודנים, ודומיהם וב"כ הרמב"ן: (ג) מחנים, הראב"ע ור"ע ספורנו פירושו ע"ש שתי מחנות, שלו ושל מלאכים, ור"י פי' שתייהן של מלאכים, של חובה לארץ שבאו עמו עד כאן ושל ארץ ישראל שבאו לקראתו ללוותו לארץ, והוא מב"ר ותנחומא, וכתב הרמב"ן ה"ל ואני חמה בזה שהרי עדין לא הגיע יעקב לארץ ורחוק היה משם ושלח מלאכים אל עשו מרחוק ושם נאמר ויעבר את מעבר יבן שהוא יבן הנחל גבול בני עמון שהוא דרומית מזרחית לא"י ועדיין יש לו לעבר גבול בני עמון ומובא ואחרי כן ארץ אדום ותחלת ביאתו בארץ בשם היה שנאמר ויבא יעקב שלם עיר שכם אשר בארץ כנען (בראשית ל"ג י"ח), אבל היתה המראה הזאת ליעקב כאשר בא בגבול חויביו להודיעו כי רבים אשר אהו מאשר אתם ונקרא שם המקום מחנים כי כן הדרך בשמות או מחנים מחנהו ומחנה העליונים לומר כי מחנהו בארץ כמחנה המלאכים כלם מחנות אלהים מברכים לו ומודים לו בייחודו עכ"ל, אבל לא היה כריך להרחיב דרכו כל כך לילך כל כך מזרחית של א"י וקנת דרומית אל ארץ אדום ממש, כי הדרך הישר לילך מגלעד לא"י הוא קרוב, ואין כורך רק לילך אל הירדן שנמזרח א"י ולעברו לעבר השן. וכפי משמעות פשוטו של מקרא לא היתה דעתו של יעקב ללכת אל עשו כלל רק מלאכיו שלם אליו לרבותו בדברים, רק אחר שבאו המלאכים ואמרו כי כבר החזיק בדרך והולך לקראתו עם ארבע מאות איש שעמו, אז לקח לו ענה לילך לקראתו, ואז לא הוכרח ללכת אל ארצו כי ידע שעשו בא כנגדו, ולפי המסופר בס' הישר ידע גם קודם שלחו המלאכים כי עשו בא לקראתו כי הגידו לו מלאכי רבקה:

(ד) מלאכים, אלה המלאכים היו מעבדיו, (הראב"ע), וכן הוא דעת הרשב"ם, וכן נראה דעת אונקלוס ויונתן בן עזיאל כי למעלה תרגמו מלאכי אלהים מלאכי דה', ופה תרגמו אגדין: ארצה שעיר, בעבור היות נגב ארץ ישראל על ידי אדום ואביו:

חרגום אשכנזי

וישלח לב

אָדוֹם: (ה) וַיִּצַו אֹתָם לֵאמֹר
כִּה תֹאמְרוּן לְאֲדָנֵי לַעֲשׂוּ כִּה

אין דאז געפילרע אדום.
(ה) אונד בעפאלהל איהנען,
וויא פאלגעט, אלוף שפרע=
כעט צו מיינעם העררן עשו:

אמר

דיין

חרגום אונקלוס

(ה) וּפְקִיד יִתְהוֹן לְמִימְרֵי בְּדִין תִּימְרוּן

לרבינו

ב א ו ר

ואביו יושב בארץ הונג יש לו לעצור דרך אדום או קרוב משם על כן פחד אולי ישמע עשו והקדים לשלוח אליו מלאכים לארצו, (הרמב"ן), ולפי המסופר בס' הישר (כפי אשר העתקתי בסוף הפרשה הקודמת), שנודע לו ליעקב שהולך לקראתו עשו, ע"י שליחי רבקה, אין טורח לדברי הרמב"ן, כי מיראתו פן יפגשו בדרך עם חילו שלח אליו מלאכיו לרצותו, ואלהם לארצו כי אולי לא ילא עדין מארצו, אולם מה שכתב הראב"ע וז"ל הנה ידענו כי ארץ אדום בין חרן ובין ארץ ישראל זאת תשובה על הנאון שאמר כי סיני ושעיר ופארן סמוכים הם עכ"ל, אין הדבר כן כי אדום הוא בנביל דרום לא"י וכן פארן וסיני ואינם רחוקים ממלרים, אבל חרן הוא לגד מזרחית לפונית לארץ ישראל בין סרת ומדקל, ואין טורח להאריך בראיית, כי מפורש הוא בכחונים נגד דבריו, כי כתוב ונמן ונסע המדברה דרך ים סוף וגו' ונסכ את הר שעיר ימים רבים, ויאמר ה' וגו', רב לכם סב את ההר הזה פנו לכם לפניה וגו', ונעבר מאת אחינו בני עשו הישבים בשעיר וגו' מחילת ומענין גבר (דברים ב' א' וב' וגו' ומ'), והנה הלכו לדרום א"י אלל הר שעיר ומשם פנו למזרח א"י ופניהם לפונה והלכו למזרח מואב ואת"ל למזרח עמון ואת"ל לארץ סיחון ועוג וכל אלה נעבר הירדן מזרחה, וארץ הגלעד (שם תקעו יעקב ולבן את אהליהם) היא בארץ עוג שהיא נחלת חמי שבע מנשה שהיא קרובה לכסוף א"י, גם כתוב ואני עשה המלך שלמה בעניין גבר אשר את אילות על שפת ים סוף בארץ אדום (מלכים א' ט' כ"ו), וים סוף לדרומה של א"י קרוב ממלרים, ועוד בחונים רבים יתנגדו לו, וכבר חפשו בזה הגאון מוהר"ר יעקב עמדין בס' מור וקליעה סי' ע"ג: שדה אדום, שדה יאמר על שדות הזריעה, ולפעמים על המדברות, ולפעמים על הארצות כמו ויבטק יעקב שדה ארם (הושע י"ב י"ג), כמו ארץ ארם, וכמוהו לבור בשדה מואב (רות א' א'), והכוונה פה ארצה שעיר באותו החלק שדר שם אדום, כי אז היה עדיין החרי יושב בה, ובני עשו לא יראו עדיין: (ה) ויצו אחם לאמר כה האמרון לאדוני לעשו כה אמר וגו', כבר כתבתי בהקדמה ובכאורי פעמים רבות שאין כוונת לאמר על השומע והמלווה, רק הוא מוסב תמיד על המלווה, והכוונה להידיע לשונו ממש, ומכאן ראיה לזה, כי יאס היה פירושו וילו אחם שיאמרו, יהיה כה תאמרון מיותר, אבל באורו וילו אחם ויאמר כה תאמרון וגו', וכלי מלת לאמר לא היה שייך להסב הדבור אל יעקב, ולספר לשונו ממש, רק כותב התורה היה מספר כוונתו בלשון זה וילו אחם שיאמרו לאדוני לעשו, והנה מלת לאמר תודיע לשון יעקב אליהם המתחיל מן כה תאמרון, וכה תאמרון מודיע לשונם שיאמרו לעשו ומתחיל מן כה אמר, וכה אמר מודיע לשון יעקב אל עשו ומתחיל עם לבן גרתי, והנה הרשב"ם מודיע פה ענין מלת לאמר במלות מועטות וז"ל וילו אחם לאמר, כזה אותם ואמר להם כה תאמרון, והשלוחים לא היו יודעין דאגתו של יעקב עכ"ל: לאדוני, אמר להם כן עד שיחברו אללם

שהוא

ה מ ע מ ר

(ה) לאדני לעשו, מדרך בעל לשון עבר להקדים השם לתואר, לפי שהשם הוא עיקר והתואר אך עפל לו, וכן יבוא הנסמך לפני הסומך, רק במלת מלך וחדון יקדים לפעמים לנכוד ולתהלה התואר כמו והמלך דוד, והמלך שלמה וכיוצא בזה, וכן ואדני יואב (ג' כ"ג י"א י"א), ולזה בא בכתוב שלפניו לאדני לעשו, וגם במקום שעיקר כוונת המאמר על התואר יקדמו, כמו אל חירא עבדי יעקב (ישעי' מ"ד ב') שהענין אל חירא יעקב כי עבדי אתה, וכן כל כיוצא בו (ז')

וישלח לב

אמר עבדך יעקב עם-לבן נרתתי ואחר עד-עתה: (ו) ויהי-לי שור והמזר צאן ועבד ושפחה ואשלחה להגיד לאדני למצא-הן בעיניך: (ז) וישבו המלאכים אל-יעקב לאמר באנו אל-

אחיד

תרגום אשכנזי רמו

דיין קנעכט יעקב לעסט דיר זאגען: איך האבע מיך בייא לבן אויפגעהאלטען אונד ביי-הער פֿערוויילט. (ו) דאזעלכסט האבע איך ערלאנגט רינד אונד עזעל, קליינעס פֿיה, קנעכט אונד מאנד. נון שיקקע איך עם מיינעם העררן קונד צו טהון, אום געוואָגענהייט אין דיינען אויגען צו פֿינדען. (ז) דיא באַטען קעהרטען צו יעקב צוריק, אונד שפראַכען:

ר ש י

תרגום אונקלוס

לרבנני לעשו בדנן אמר עבדך יעקב עם לבן דרית ואחרית עד כען: (ו) יהו לי חורין וחמרון ען ועבדן ואמהן ושלהית לחוואה לרבנני לאשפחה רחמין בעינך: (ז) וחבו אינדיא לוח יעקב למימר אחינא לוח

נסופה: (ה) גרתי. לא נעשיתי שר ומשוב לא לא גר אייך כדאי לשנוא אותי על ברכי אייך שברכני הוה גביר לאחיד לא נחקיימה בי, ד"א גרתי בגימטרי' תרי"ג כלומר עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מלות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים: (ו) ויהי לי שור וחמור. אבא אמר לי מטל השמים ומשמני הארץ זו אינה לא מן השמים ולא מן הארץ: שור וחמור. דרך ארץ לומר על שוריה הרבה שור. אדם אומר לחבירו כלילה קרא התרנגול ואינו אומר קראו התרנגולי: ואשלחה להגיד לאדוני. להודיע שאני בא אליך: למלא חן בעיניך. שאני שלם עמך ומבקש אהבתך: (ז) באנו

ב א ו ר

שהוא אדוניו וידברו עמו בדרך מוסר העבד, (הראב"ע), ולשון הרמב"ן לזה ארזם שיאמרו לאדני לעשו, ארזנו שלו או שלוחים אליו ולאמר לו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ודומה לו בפרשה למי אתה או שקראו יעקב בפניהם אדני עשו להזהירם שלא יזכירוהו אפילו שלא בפניו רק דרך כבוד בראיותם כי אדונם קורא אותו אדני, ודע כי הכבוד הזה שהיה יעקב עושה לאחיו בפחדתו לאמר אדני ועבדך נעבור כי המנהג בלעיר לתת מעלה וכבוד אל הכבוד באלו הוא אביו כאשר רמזה לנו התורה גם לרבות אחיד הגדול והנה יעקב לקח בכורתו ואת ברכתו ועשו שוטם אותו עליהם ועתה היה מראה לו כאלו אין המכירה היא אללו כלום ובי הוא נזהג בו ככבוד האב להוליא את המשטמה מלבו עכ"ל: עם לבן גרתי, כאשר ידעת במלות אבי ואמי שלא יחשוב בשבילי ברח, (הרשב"ם): ואחר, כמו ואחר, כמו ואהב את יעקב (מלאכי א' ב'), כמו ואהבנו, וכן ואבל ואמר חסרון אל"ף של יסוד, (הרשב"ם ב'), והוא מננין הקל, ועל הרוב יהיה האית"ן בחולם בגורח נמי פ"א אל"ף, ומעטים כלירי כמו אני אהבי אהב (משלי ח' יז'), וכולם כדי להמשיך אות נמה במקום פ"א הפעל, והכוונה הואיל ואחרתי עד עתה בנית לבן, למיכך לא באתי להשחיות לך עד עתה: (ו) שור וחמור וגו', כלם לשון כלל וכן כי אם הסוס אסור (מלכים ב' ז' י'), ואיש ישראל נגש (שמואל א' י"ד כ"ד), ורבים נמיהם ידבר על רבים דרך כלל בלשן ימיד: להגיד לאדני, להודיע שאני בא אליך בעושר ונכסים: למצא חן בעיניך, שאני שלם עמך ומבקש אהבתך: (ז) וישבו המלאכים וגו', השלוחים החלה עשו שליחותם אבל לא סיפר הכתוב זה כי אין לומר: באנו אל אחיד

ה מ ע ר

(אך שפה אין המקום להכריח הכבוד) ובין שהקדים החומר לריך לבוא יחס הלמ"ד בשניהם כמו שחבארי נסמוך. (ז) אל אהיד, רש"י ז"ל כתב שהיית אומר אחי הוא וכו' ע"ש והוא מברשאי

חרגום אשכנזי

וויר זינד צו דיינעם ברודער
עשו געקאממען; ער ציעהעט
דיר אויך ענטגעגען, אונד
פיער הונדערט מאן מיט איהם.
(ח) יעקב פירטעטע זיך זעהר,
אונד איהם ווארד באנגע. ער

וישלח לב

אחיה אל עשו וגם הלך לקראתך
וארבע מאות איש עמו:
(ח) ויירא יעקב מאד ויצר לו ויחזן

אח

טהייל

ר ש י

חרגום אונקלוס

לוח אחיה לוח עשו ואף אחי לקדמוהו
וארבע מאה גברא עמיה: (ח) ודחיל יעקב
לקדא ועקת ליה ופליג ית עמא די עמיה

אל אחיה אל עשו. שהיית אומר אחי
הוא אבל הוא נהג עמך בעשו עודנו
בשאלתו: (ח) ויירא ויזכר. ויירא שאל
יהרג. ויזכר לו אם יהרג הוא את אחים:

ויח

המחנה

ב א ו ר

אל עשו, ומלאת חן בעיניו כאשר אמרת וגם הנה הוא מתוך שמח בניאחד ונאכבדו אותך
הולך לקראתך וארבע מאות איש עמו לכבודך, זהו עיקר פשוטו, וכן וגם הנה הוא יזכר
לקראתך וראך ושחם בלבו (שמות ד' י"ד), (הרשב"ם), אבל הר"ע ספורנו מפרש להפך וז"ל
וגם הלך לקראתך, לא בלבד ראינו שלח היתה בעיניו כל בשורה מולאת כאשר הגדנו את עשרך
אבל גם הולך לקראתך עם ד' מאות איש ואין זה שלח להלחם בענין ויזכר אדום לקראתו
בעם כבוד (במדבר כ' כ') עכ"ל, ושניהם כוונתם לישיב מלח וגם, והרמב"ן כ' וטעם וגם הלך
לקראתך לאמר כאשר אתה הולך לקראתו כן הוא הולך לקראתך ומהר תפגשו זה בזה
עכ"ל: (ח) ויירא יעקב, בלבו שאעפ"י שהראה לשלוחים כי לכבודו מתנויך הוא לא האמין
שמחשבת עשו לטובה חלח לרעה. (הרשב"ם): ויצר לו, ענינו הזכר שהוא הפך המרחב,
ושרשו יזכר. והכירי מושך יו"ד השרש במנהג בנין הקל מנחי פ"י, ויש לומר כי הוא משרש לרה
ויהי' יזכר וכרה בענין אחד, וראוי לפ"ז להיות ויזכרה רק שנספלה הה"א למ"ד הפעל כמוהו
ובפרט בנז"ח המלה עם וז"ו ההפוך, ואז אית האית"ן בלירי או בחירק כמו ויפן ונפן כ"ה
דעת הרד"ק בשרשים שרש יזכר, ודעת הרשב"ם ששרשו לזכר מנורת כרור את המדינים, (במדבר
כ"ה י"ז), ונא על משקל ומקל גברתה (לעיל י"ו ד'), משרש קלל ומבנין הקל בדעת ר' יונה
או מבנין ופעל בדעת הרד"ק, אבל היה ראוי להיות ויזכר בפתח כמו ומקל ונכרע עם הכ"ה
שיש לה דין הרחבה קלת: ולשון הרמב"ן ויירא יעקב מאד, בעבור שאמרו לו כי ילא עשו
מעירו והוא בא לקראת יעקב ועוד שלקח עמו אנשים רבים ארבע מאות היה ירא לנפשו

ה מ ע ר

רנה, ולדעתי רמזו חז"ל בזה אל כלל גדול בדקדוק הלשון מיוסד על אדני בנין, והוא כי מנהג
הלשון שאם יבוא המתואר לפני תוארו יבוא סימן היחס רק במתואר לבדו כמו ברחל בתך הקטנה
אבל אם יקדמו התארים למתואר יבא היחס גם במתואר וגם במתואר כמו כאן, וכן עם בני
עם ילחק, את בנך את יחידך את ילחק וכדומה; ומה שבא בעבדי חיוב (חיוב מ"כ מ') ומי
בעמך ישראל (ד"הי א' י"ז כ"א) שם הוא על דרך מושך עלמו ואחר עמו, והעד כי בשמואל
ב' (ו' כ"ג) נאמר בעמך בישראל, והסנה הזאת היא כי מאשר שהוא מדרך לשון עברי כאשר
אמרנו להקדים תמיד המתואר, ואז כיון שנתפס השם העיקר שוב אין לריבין התארים הדבוקים
ליחס, אולם אם יבואו התארים לפני השם אז נחשוב כל חלק וחלק למאמר בפני עלמו, והפעל
מוסב על כלם כמו כאן באלו יאמרו באלו אל אחיך, אולם לא כן הוא רק באלו אל עשו, וכן
פירש"י ז"ל על קח נא את בנך שאמר אנרבה שני בניי יש לי וכו' ע"ש, הרי שהנין שהם מאמרים
שונים, וכן דרשו חז"ל בנ"ר על עם בני עם ילחק, עם בני אע"פ שאינו ילחק, ואף כי שהוא
ילחק, ויען במקומות האלה המתואר והתארים הם מאמרים נפרדים, לזה ראוי שיבוא היחס
בכל אחד ואחד. (ח) וירין, הרד"ק בשרש חנן אמר ואכשר שיקרא חן לפי שהוא הו"ו הדבר

את העם אשר אתו ואת הצאן
ואת הבקר והגמלים לשני
מחנות: (ט) ויאמר אם יבוא עשו
אל המחנה האחת והכהו והיה

המחנה

מהיילטע דיא לייטע וועלכע
ער בייא זיך האטטע, וויא אויך
דאז קליינע פיעה, דאז רינד-
פיעה, אונד דיא קאמעעלע
אין צווייא לאגער. (ט) דעו
ער שפראך: ווען נון עשו אייך
קעמט צו דעם איינען לאגער,
אונד שלעגט עס, זא קאן דאך

דאז

ר ש י

חרגום אונקלוס

וית ענא וית הוירי וגמליא לתרתין משירין;
(ט) ויאמר אם ייתי עשו למשריחא חדא

וימחיניה

(ט) המחנה האחת והכפו. מחנה משמש
לשון זכר ולשון נקבה. אם מחנה עלי
מחנה (תהלים כ"ז) הרי נקבה. המחנה
הזה (בראשית ל"ג) לשון זכר. וכן יש שאר
דברים משמשים לשון זכר ולשון נקבה השם ילא על הארץ (שם י"ט) מקנה השמים מולאו
(תהלים י"ט) הרי זכר. השמש זרחה על האים (מלכים ב' ג') הרי לשון נקבה. וכן רוח והנה
רוח גדולה באה (איוב א') הרי נקבה ויגע בארבע פינות הבית הרי זכר. ורוח גדולה וחזק
מפרק הרים (מלכים א' י"ט). הרי זכר ונקבה. וכן אש ואש ילצה מלפניו (במדבר ט"ו) לשון נקבה.
אש ליהט (תהלים ק"ד) לשון זכר. והיה המחנה הנשאר לפלטה. על נרמו כי אלהם עמו
התקין

ב א ו ר

מאד כי אמר לא לקח כל אלה רק להלחם בני, והנראה בעיני בענין הזה כי עשו לא קבל
השלוחים כהנין ולא השנית עליהם ואולי לא היו לפניו כי לא נתן רשות שיבואו לפניו וידברו
עמו כלל כי היה הכתוב מספר שאל להם מה שלום אחי ומה ענינו וענין ביתו ובניו וקראו
לו בשלמי ואמרו לו כי אני הולך לקראתו לראותו והם היו מגידים כן ליעקב והכתוב לא
סבר שיאמרו השלוחים דבר כזה עמו אבל עברתו שצורה בלבו ולעשות לו רעה היה הוא
הולך בחיל הזה, והנה השלוחים חקרו במחנה וידעו כי הוא הולך לקראת יעקב, וזה טעם
וגם, כי אמרו באנו אל אחיך אל עשו ולא ענה אותנו דבר ולא שלח לך דבר שלום וגם הולך
לקראתך בזרע וחיל ולכך הוסיף לו פחד על פחדו ויירא יעקב מאד ויזכר לו וכך אמרו
רבתינו כי השלוחים הכירו בו שנאה אמרו באנו אל אחיך אל עשו אתה נוהג בו כאלו והוא
נוהג עמך כעשו אבל בארץ ראה הכבוד הגדול שעשה לו יעקב ואשר הפיל עלמו לפניו
שששזזה ארנה שבע פעמים מרחוק עד גשתו אליו נכמרו רחמיו וחשב כי הוא מודה בזכותו
וגדולתו עליו באשר פירשתי ויתגזם זה כי הלכות לה' המה לכל אשר יחפון יטה אותם עכ"ל;
ויחק, שראו חלה, והראוי נ"חצ' כמו מן בנה ונ"חצ', ונפתחה הזי"ת בעבור שהיא גרונית,
ונס זה גם היו"ד בעבורה כמו ונ"על משה (שמות י"ט ב'): (ט) המחנה האחת והכהו, מחנה
משמש לשון זכר ולשון נקבה, אם תחיה עלי מחנה (תהלים כ"ז ג') הרי נקבה, המחנה הזה

ה מ ע מ ר

ומיתך אותו ע"כ, ולי יראה כי נהפך הוא הפעל חנה נגזר משם חן יען היותו מפעולת הפך
לחלק ולחכות הדבר, כי לדעתו משפט אחד לשמות ולפעלים, וכאשר היסופו אות למסקל השמות,
בין הנגזרים מן פעלים כמו מונח משכן מן ונ"חצ', ובין אותם הנגזרים משם אחר, כמו
מכונה (מ"א ז' כ"ו) הנגזר מן צו, כן הדין בפעלים אחר גם המה נחשבו ממקור אחר אם
משם או מפעל, אולם יען שבפעלים הניחו ליסוד שהיו אך בעלי שלש אותיות לכן לא תמצא
זה רק בעלי האניים ונתי ל"ה שם גם נוסף אף לא יתנו האותיות המרגשות, ולזה לרוב
רק באלה תמצא פעלים שם מאני שרשים, כמו טוב ויעב, חיי וזיה, מול וגמל, כי באלה
הויסופו אות למסקל והזכירו אות השרש, ואין ספק שיש הכדל דק בנייהם רק שאין בידי עתה
לכרר

תרגום אשכנזי

דאז איבריגע לאגער ענטריני
נען. (י) יעקב שפראך פֿער
נער: נאָטט מיינעם פֿאַטערס
אברהם'ס, אונד נאָטט מיי
נעם פֿאַטערס יצחק'ס, עווי
גער! דער דוא צו מור גע
שפראָבען האַסט, קעהרע אין
דיין לאַנד אונד אָן דיינען גע

ר ש י

החקין עלמי לג' דברים לדורון לתפלה
ולמלחמה: לדורון. ותעבור המנוחה על
פניו לתפלה. אלהי אבי אברה' (בראש'
ל"ג). למלחמה. והיה המנוחה הנשאר
לפליטה: (י) ואלהי אבי יצחק. ולהלן
הוא אומר ופזד יצחק ועוד מהו שזור

וישלח לב
המחנה הנשאר לפליטה:
(י) ואמר יעקב אלהי אבי אברהם
ואלהי אבי יצחק יהוה האמר
אלי שוב לארצתי ולמולדתי

ואיטיבה

תרגום אונקלוס

וּמְחַיֵּיהוּי מְשָׁרְיָחא דַּאֲשֶׁתְּאָרָא לְשׁוּבָא:
(י) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֱלֹהִיהָ דַּאֲבָא אַבְרָהָם
וְאֱלֹהִיהָ דַּאֲבָא יִצְחָק יי די אָמַר לי תּוֹב
לארעד

והזכיר גם המיוחד היה לו לכתוב האומר אלי שוב לארצתי וגו'. אלא כך אמר יעקב לפני הקב"ה
שתי הנטעות הנטעותי אחת בלתי מניח אבי שאמר לי אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק
ושם אמת לי ושמתך בכל אשר תלך. ובנית לכן אמת לי שוב אל ארץ אבותיך וגו' בשתי הנטעות
אלו

ב א ו ר

(לקצן ל"ג ח'), לי זכר. וכן יש שזר דברים משמאי' ל' זכר ולשון נקבה, השם ילף על
הארץ (בראשית י"ט כ"ג), מקצה השמים מולאו (תהלים ט"ז ז'), ל' זכר, והשם זכרה על המים
(מל"ס ב' ג' כ"ב), הרי ל' נקבה. וכן רוח, והנה רוח גדולה באה מעבר המדבר ויגע
בארבע פנות הנית (איוב א' י"ט), הרי ל' נקבה ול' זכר, ורוח גדול' וחזק מפרק הרים
(מלכים א' י"ט י"א) הרי לשון זכר ולשון נקבה. וכן אש, ואש ילצה מאת ה' (במדבר י"ו ל"ה)
לשון נקבה, אש להט (תהלים ק"ד ד'), לשון זכר, (רא"י), וכן בית ומקום: והיה המחנה
הנשאר לשליטה, על דרך הפשט זה כאלו כי אמר אולי יכלל המחנה האחד כי בהנחתו
האמר יברחו או תשוב רכונו או תבוא להם הללה מאת השם, וכן אמרו בנ"ר למדחך תורה
דרך ארץ לא יבית אדם כל ממונו בזוית אחת, (הרשב"ן), וכאשר אס תחזק ארס ממני והיתה
לי לישועה (שואל ב' י' י"א), (הראב"ע), וכן פי' הרשב"ם וכן מתורגם בל"א: (י) ואלהי
אבי יצחק, ולהלן הוא אומר ופזד יצחק (לציל ל"א מ"ב), ועוד מהו שזור והזכיר גם המיוחד
היה לו לכתוב האומר אלי שוב לארצתי וגו' אלא כך אמר יעקב לפני הקב"ה שתי הנטעות
הנטעותי אחת בלתי מניח אבי מנאר שבע שאמר לי אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי
יצחק

ה מ ע ר

לברר דעתי בזה כי ירחיב הדבור, וזה אינו מתכלית המלצה שאני עתה בזה, רק לדגש
אכיג לפניך הפרש שבין נאל ומול, כי נאל לא נאמר רק על הכריתת הטבעית (פתיט),
ואולי אך על המילה בצורתו מקום [ואם שני ומאצל? אל קבירו (איוב י"ח ט"ז) וכדומה, הוא
הנפעל מהכפולים ומענין וקצת מלילות (דברים כ"ג כ"ו) ודומה לשרש אצל (עין תהלים ו'
ג' בהשעמר) והוא עומד (וועקען)], כי לא מלינו הקל משנו ולכן יבוא הנפעל בהוראת הקל
אבל מול יאמר על פי השאלה גם על האושרי, ואל ה' את לבנך (דברים ל' ו'), ועפ"ו אני
אומר שגם נפעל מִהַיָּץ נוסף הש"ס לאשקל וענינו הבקיעה כנז (לערשונגען, לערטהוילען),
כמו ימחן ראש אויביו (תהלים ס"ח כ"ב), וכן תמחן רגלך (שם כ"ד) שהוא תבקע, כמו שפירש
שם רש"י ובתרגום יונתן, ומזה גם השם ומחן מכתו (ישעי' ל' כ"ו). וע"ע בהשעמר ויקרא
(כ"א כ') בענין מרוח אשך.

וישלח לב

וְאִיטִיבָה עִמָּךְ: (יא) קִטְנֹתֵי מִכְלֵי
הַחֲסָדִים וּמְכַל־הָאֱמֶת אֲשֶׁר
עָשִׂיתָ אֶת־עֲבֹדְךָ כִּי בְמִקְלֵי
עֲבָרְתִי אֶת־הִירְדֵן הָזֶה וְעַתָּה
הָיִיתִי לְשָׁנֵי מַחְנֹת: (יב) הַצִּילֵנִי

נא

תרגום אשכנזי רמח

בֹּרְטֶסְאָרְט צוֹרִיק, זָאָ ווִילֵל
אִיךְ דִיר פֿערנער וואָהל טהון.
(יא) אִיךְ בִּין צו גרִינג פֿיר אַללע
וואָהלטהאַטען, אונד פֿיר אַל־
לע טרִייע, וועלכע דוא דיִי־
נעם קנעכטע ערצִיגט האַסט;
דען בלאָס מיט מיינעם שטעק־
קען בִּין אִיךְ אִיבער דִיעוען

ירדן גענאַנגען, אונד איטצט בין אִיךְ צו צווייא לאַגערן געוואָרדען. (יב) עררעטטע מיך

דאָך

ר ש י

אלו אני בא לפניך: (יא) קטנתי מכל
החסדים. נתמעטו זכותי על ידי החסדים
והאמת שעשית עמי לכך אני ירא שמא
משהבטחתי נתקלקלתי בחטא ויגרום לי
להמסר ביד עשו: ומכל האמת. אמתת
דברך שמרת לי כל הבטחות שהבטחתי:
כי במקלי. לא היה עמי לא כסף ולא

תרגום אונקלוס

לְאַרְעָךָ וּלְיַלְדוֹתֶיךָ וְאוֹטִיב. עִמָּךְ: (יא) וְעִירֹן
זְכוּתִי מִכָּל חֲסָדִין וּמִכָּל טַבָּון דִּי עֲבֹדְתָּ
עִם־עֲבֹדְךָ אֲרִי יְחִידִי עֲבָרִית יַת יִרְדְנָא
הִרְדִּין וּבָעֵן הַיְיָ לְחִרִין מִשְׁרִיין: (יב) שִׁזְבְּנִי
כעו

ב א ו ר

יחזק (לעיל כ"ח י"ג) ואם אמרת לי ואמרתך בכל אשר תלך (שם ט"ו), וכבית לכן אמרת
לי טוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך. (שם ל"א ג'), ואם נגלית אלי בשם המיוחד
לבדו שנאמר ויאמר ה' אל יעקב איב אל ארץ אבותיך וגו' (שם), בשתי הבטחות אלו אני בא
לפניך, (רש"י). ור"ע ספורנו פי' ח"ל הקדים בסדר שבתי המקום ומסדיו ובהזכיר זכות אבות
בסד' אגשי כנסת הגדולה בתחלת י"ח ברכות עכ"ל. וכן מלאנו בברכת משה את ישראל לפני
מותו שהתחיל בשבתי המקום ה' מסיני בא וגו' (דברים ל"ג ב'): (יא) קטנתי, לומר כי קטן
הוא מהיותו ראוי לכל החסדים שעשה עמו, וכן מי יקום יעקב כי קטן הוא (עמוס ז' ב'
וה'), מהיותו יכול לסבול כל הנגזר עליו, וכן אמרו בב"ר קטנתי, רבי אבא אמר איני
בדאי, והחסדים הם העוונות שעשה עמו בלא נדר והאמת הטובה אשר הבטיחו ואמת לו
הבטחתו, יאמר שאיני ראוי שיבטיחו ויעשה לו אותן טובות שהבטיחו בהן ולא לטובות אחרות
רבות שעשה עמו, ולא הבינותי דעת אונקלוס שתרגם מכל חסדין ומכל טבוון והוא רגיל לתרגם
חסד ואמת טיבו וקאטו, ואולי עשה חסדים הכלתו אשר הלילו פעמים רבות מכל לרותיו ועשה
אמת כל הטוב הזה שהיה לו כי נתן לו בנים ובנות ועושר ונכסים וכבוד, והנכון בעיני כי
החסדים הקיימים יקראו אמת כי היא מגזרת אמנה כטעם ונאמן ביחד וממלכתך עד עולם
(שמואל ב' ז' י"ו), ענין קיום, לחמו נתן מימיו נאמנים (ישעיה ל"ג י"ו), כאשר היה תחלה
לא כמו אכזב מים לא נאמנו (ירמיה ט"ו י"ח), (הרמב"ן). ויב"ע תרגם מכל טבוון ומן כל
קאטו, וכבר הארכתיו בזה בפרשת חיי שרה בפסוק אשר הנסתי בדרך אמת (לעיל כ"ד
מ"ח) ע"ש, והנה לדעת הרמב"ן (וכן הרשב"ע) והראב"ע) יהיו החסדים פעולים אל פעל
הקבלה החסר בכתוב, ומ"ם מכל כענין שלא, וקטנתי סבה לזה, וכן מתורגם בל"א,
אבל רש"י פי' (והוא מגמרא דשבת דף ל"ב ע"א) נתמעטו זכותי ע"י החסדים והאמת שעשית
עמי עכ"ל, ויהיה לפ"ז מ"ם מכל מ"ם הסנה והחסדים הם הסנה אל ההקטנה המסובבת
והרמב"ן טען על פירושו ע"ש, ומלת קטנתי פעל עבר לגזרת פעול כמ"ש גם יכלתי (שם ל'
ח'): כי במקלי, בלבד, בלי הון ורכוש, וב"ת יב"ע, בחוטרי בלמוד, וכן מתורגם בל"א,
וא"ת ארי יחידי, לא תרגם המלה רק הנוונה: ועתה הייתי, נעשיתי, ולפי שעשית
לי חסדים ואמת יותר מן הראוי לי ואני עדיין לא קיימתי גדרי ולא עבדתיך כראוי לכך אני
ירא

חרגום אשכנזי

וישלח לב

נא מיד אחי מיד עשו כי ירא
אנכי אתו פן יבוא והכניאם על-
בנים: (יג) ואתה אמרת היטב
איטיב עמך ושמתו את זרעך
בחול הים אשר לא יספר מרב:

דאך פאן מיינעם ברודערס
האנד, פאן עשו'ס האנד דען
איך פירכטע איהן, דאס ער
ניכט קאממע, אונד מיד אומי
בריינגע, דיא מוטטער זאממט
דען קינדערן. (יג) דוא אבער
האסט געשפראכען: איך ווילל
דיר וואהלטהוין; אונד דייען
זאמען מאכען, וויא זאנד אס
מעזערע, וועלכער פאר מענגע

וילן

ר ש י

חרגום אונקלוס

כען מידא דאחי מידא דעשו ארי דחיל
אנא מניה דילמא ייחי וימחיניני אמא על
בניא: (יג) ואת אמרת אוטבא אוטיב עמך
ואשוי ית בנך סגיאיין פחלא דימא די לא

זיב ולא מקנה אלא מקלי לבדו. ומ"א
מתן מקלו בירדן וננקע הירדן: (יב) מיד
אחי מיד עשו. מיד אחי שאינו נוהג עמי
כאח אלא כצא הרשע: (יג) היטב איטיב.
היטב בזכות איטיב בזכות אבותיך: ושמתו
את זרעך בחול הים. והיכן אמר לו כן
והלא

יחמנון

ב א ו ר

ירא אע"פ שהבטחתי שזיך דן את האדם אלא לפי מעשיו כמו שמצינו בחזקיהו שאמר לו
הנניא מת אהה ולא תזיה (מלכים ב' כ' א' וישע' ל"ח א'), וזח"כ בתפלת חזקיהו הוסיף
הקב"ה על ימיו חמש עשרה שנה, כן פירש הרשב"ם. והרמב"ן כתב כי הכל היה מיראת
חטא כי דרך הלדיקים לירוח תמיד והיה מתירא אולי אחי' משיכא משם חטא בנאוה בנרית
עם לבן עובד ע"ז או בדבר אחר ושגילות מי יבין עב"ל, וכ"כ רש"י והראב"ע: (יב) מיד אחי
מיד עשו, לפי פשוטו הוא לתוספת באור: והכני, מושגת עלמו ואחר עמו כמו ושני אנשים
שני גדודים היו בן שזול (שזול ב' ד' ב') (פי' היו שני בן שזול), וכן הוא והכני והכה
אם על בנים, (הראב"ע), וכן פי' הרמב"ן, ואין צורך לזה כי על דרך ההשאלה יאמר על
האיש שהוכה, ב: צור בניו ובני ביתו שהוכו, אף אם הוא בעצמו לא הוכה, וכן יאמר על המלך
שהוכה במלחמה, בעבור עמו שהיכה, גם כי הוא בעצמו נמלט, וכ"כ ר"ע ספורנו וז"ל והכני
אם על בנים, יכה אותי בזה שיהרוג אם על בנים גם שאוכל אני להמלט מירו עב"ל: אם
על בנים, אם עם בנים כמו אם על בנים רשע (הושע י' י"ד): (יג) ואחא אמרה,
באה מלת הניכח קודם השעל שהוא לנוכח, כדי לעורר עיקר הנוונה ועל הפך הקודם,
מכונן למ"ע ספורנו וז"ל ואתה אמרת היטב איטיב עמך, ואם יקרה זה יהיה הפך מה
שאמרת להיטיב עמי אם אראה באנך מולדתי עב"ל, וכן מתורגם בל"א (דוא טבער): היטב
איטיב עמך, אע"פ שהיתה סתתתי פן יגרום החטא אשר עשית עמדי חסדים גדולים שלא
הייתי ראוי להם כ"ש שיש לעשות עמי חנם החסד הזה אשר הבטחתי עליו שמיטיב לי ותרבה
את זרעי ואין חטאי ראוי למנוע ממני הטובה אשר הבטחתי בה כי גם מתחלה לא הייתי
ראוי לה אם יונות תשאור לי ולא הבטחתי עליה בעבור מעשירק בתסדיך הרבים. (הרמב"ן):
ושמתי את זרעך בחול הים אשר לא יספר מרב, א"ת ואשוי ית בנך סגיאיין כחלא דימא
ללא יחמנון מלמסגי, הנה יפרש אשר לא יספר מרוב על זרעך, בעבור שתרגם יחמנון בל'
רבים, וחול היא לשון יחיד בכל המקרא, וגם זרע לשון יחיד, אבל הוא תרגמו בנך והוסיף
מלת סגיאיין, גם בעבור שתרגם מרב, מלמסגי, ועשה מאנו פעל, ור"ל אשר לא יספרו מהתרבותם
אשר יתרבו, אשר לא שייך אלל החול כי כאשר נכרא כן הוא לעולם, אבל יב"ע תרגם ואשוי
ית בנך סגיאיין הי כחלא דימא ללא מזגני מסגי, תרגם גם הוא זרעך, בנך סגיאיין, בל'
רבים, ותרגם מתגני, בלשון יחיד, גם מקני הוא גם, ור"ל אשר לא יספר מרוביו, ושנ

על

וישלח לב

(יד) וַיִּלְכַּד שָׁם בְּלִילָה הַהוּא וַיִּקַּח
מִן־הַבָּא בִידוֹ מִנְחָה לַעֲשׂוֹ אֶחָיו:
(טו) עֲזוּיִם מְאֹתִים וְתִישִׁים עֲשָׂרִים
רְחִילִים מְאֹתִים וְאֵילִים עֲשָׂרִים:
(טז) גַּמְלִים מִיְּנִיקוֹת וּבְנֵיהֶם
שְׁלֹשִׁים פָּרוֹת אַרְבָּעִים וּפְרִים
עֶשְׂרֵה אֲתֹנֹת עֲשָׂרִים וְעִירֹם

עשרה

תרגום אשכנזי רמט

ניכט צו צעהלען אויט. (יד) ער
בליעב אלרא דיעועלבע
נאכט; אונד נאחם פאן דעם
וואס ער מיט זיך פיהרטע,
איינגעשענק פיר זיינען ברוי.
דער עשו. (טו) צווייא הונג
דערט ציעגען אונד צוואנציג
בעקקע, צווייא הונדערט שא
פע אונד צוואנציג ווידער,
(טז) מעלקענדע קאמעעלע,
נעכסט איהרען יונגען, דריי
סיג, פירציג קיהע אונד צעהן
שטירע, צוואנציג עועלינגען

ר ש י

והלוא לא אמר לו אלא והיה זרעך כעשר
הארץ. אלא שאמר לו כי לא אעזובך עד אשר
אס עשיתי את אשר דברתי לך ולאברהם
אמר הרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמי
וכחול אשר על שפת הים: (יד) הבא
בידו. ברשותו. וכן ויקח את כל ארצו
מידו (כמדבר ב"א). ומ"א מן הבא בידו
אננים טובות ומרגליות שאדם לר בכלור
ונושאם בידו. דבר אמר מן הבא בידו מן
המולין שנעל מעשר כמה דאמר עשר
אעשרנו לך והדר לקח מנחה: (טו) עזים

מאתים ותישים עשרים. מאתים עזים לריבות עשרים חיישים וכן כלם הזכרים כדי לורך הנקבות.
ובנ"ר דורש מבאן לעונה האמורה בתורה הטילום בכל יום הפועלים שמים בשבת החמרים אמת
בשבת הגמלים אמת לשלשים יום הספויים אמת לששה חדשים ואיני יודע לבוין המדרש הזה בכון.
אך נראה בעיני שלמדנו מכאן שאין העונה שיה בכל אדם אלא לפי טורח המוטל עליו שמזינו כאן
שמסר לכל תיש עשר עזים וכן לכל איל לפי שהם פנויים ממלאכה דרכן להרבות חשמים ולענר עשר
נקבות ובהמה משנתעברה אינה מקבלת זכר. ופרים שעוסקים במלאכה לא מסר לזכר אלא ד'
נקבות ולחמור שהולך בדרך רחוקה שתי נקבות לזכר. ולגמלים שהולכי דרך יותר רחוקה נקבה
אחת לזכר: (טז) גמלים מניקות שלשים. ובניהם עמהם. ומ"א ובניהם בנאיהם זכר כנגד
נקבה ולפי שלנוע בתשמיש לא פרסמו הכתוב: עירום. חמורים זכרים:

תרגום אונקלוס

יהמנון סלמסגי: (יד) ובת תמן בליליא
ההוא ונסיב מן דאיתי בידיה הקרובתא
לעשו אחוהי: (טו) עזי מאתון ותישיא עשרין
רחילי מאתון ודיכרי עשרין: (טז) גמלי
מיניקתא ובניהון תלתין הורהא ארבעין
ותורין עשרא אחנו עשרין ועילי עשרא:
ויהב

ב א ו ר

על החול, אבל בעל הטעמים שם ז"ק במלת הים יסייע לת"א: (יד) ויקח מן הבא בידו מנחה,
יאמר כי עשה מנחה מאשר עמו כי עשרו היה לאן ונקר ומהם שלח כי בדרך היה ואינו
מקום לשליח לו כלי כסף וכלי זהב ומגדנות, (הרמב"ן), וכן ת"א מן דאייתי בידיה, וכן
מתורגם בל"א: בידו, ברשותו, וכן ויקח את כל ארצו מידו (כמדבר ב"א כ"ו): (טו) עזים
מאתים ותישים עשרים, מאתים עזים לריבות עשרים תישים וכן כלם הזכרים כדי לורך
הנקבות כי ידע חולדתם, כי רועה היה: (טז) ובניהם, לפי פשוטו בניהם ממש והיה בהם
זכרים, ופירושו הגמלים עם בניהם היו שלשים: אחנא, חמורים נקבות: ועירום, חמורים
זכרים, והנפרד ממנו לעיר במשקל ז"ח, ואינו על משקלו ברנני כי מן זית נאמר ויתים בנות
היו"ד ומן עיר עירום כהראות עין הפעל, כמו קנוץ תיל, שרי התילים (מלכים א' ט"ז ב):

אונד צעהן עועל. (יז) איבער. נאב זאלעס ווינען קנעכטען יעדע העערדע בעזאנדערס; אונד שפראך צו ווינען קנעכטען: טען: געהט פאר מיר הער! אונד לאסט איינען צווישענע רים ויזצווישען איינער העער. דע אינד דער אנדערן. (יח) ער געכאט דעם ערשטען וויא פאלגעט: ווען דיק מיין ברוג דער עשו בעגעגעט, אונד פראגט וועם געהערסט דוא אן? וואָ געהעסט דוא היין?

עשרה: (יז) ויהן ביד עבדיו עדר עדר לבדו ויאמר א-עבדיו עברו לפני ורוח תשימו בין עדר ובין עדר: (יח) ויצו את הראשון לאמר כי יפגשה עשו אחי ושאלה לאמר למי אתה ואנה תלך ולמי אלה לפניך: (יט) ואמרת לעבדך ליעקב

אונד וועסען זינד דיעזע פאר דיר הער? (יט) זאָ שפריך: די זינעם קנעכטע יעקב געהערט עם צו

ר ש י

חרגום אונקלוס

(יז) עדר עדר לבדו. כל מין ומין לעלמו: עברו לפני. דרך יוס או פחות ואני אבוא אחריכם: ורוח תשימו. עדר לפני חברו מלא עין כדי להשניע עינו של רשע ולתווהו על רבוי הדורן: (יח) למי אתה. של מי אתה מי שולך וחרגום דמאן את: ולמי אלה לפניך. ואלה שלפניך של מי הם למי המנחה הואת שלוחה למ"ד משמשת בראש התיבה במקום של כמו וכל אשר אתה רואה לי הוא (בראשית ל"א) שלי הוא. לה' הארץ ומלואה (תהלים כ"ד) של ה': (יט) ואמרת לעבדך ליעקב. על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון שאלת למי אתה לעבדך ליעקב אני וחרגומו לעבדך ליעקב ושאלת ולמי אלה לפניך

(יז) ויהב בידא דעבדוהי עדרא עדרא בלחודוהי ויאמר לעבדוהי עברו קדמי ורוחא תשוון בין עדרא ובין עדרא: (יח) ופקיד יח קדמאה למימר ארי יערעינך עשו אחי וישאלניך למימר דמאן את ולאן את אויל ולמאן אליו קדמך: (יט) ותימר דעבדך ליעקב

ב א ו ר

(יז) עדר עדר לבדו, כל מין ומין לעלמו, והנה היה באן חמשה מינים וכל מין זכרים ונקבות, והם עשרה, וכן סופר בס' הישר שעשה עשרה עדרים, ולדעת הראב"ע היו שם חמשה עדרים כה' המינין, כי יתשוב שהיו הזכרים עם הנקבות ממינו עדר אחד: עברו לפני, דרך יוס או פחות ואני אבוא אחריכם: ורוח תשימו, מקום פנוי, והיתה הכוונה כדי להשניע עינו של אותו רשע ולתווהו על רבוי הדורן: (יח) יפגשך, ענין פגיעה: ושאלה, לגזרת פעל כמו כי אהבך (דברים ט"ו ט"ז): למי אחה, של מי אתה מי שולך, וחרגום דמאן את, למ"ד משמשת בראש התיבה במקום של כמו וכל אשר אתה רואה לי הוא (לעיל ל"א מ"ג), שלי הוא, לה' הארץ ומלואה (תהלים כ"ד א'), של ה', (כש"י), והנה לא ידע יעקב מה ישאל עשו אחיו, ובאזיה לשון ישאל, ואמר אל עבדו אם ישאלך עשו של מי אתה ואנה פניך מועדות לילך, או ישאלך של מי אלה לפניך, תאמר לו סוכי עבד של עבדך יעקב, ואלה מנחה שלוחה לאדני לעשו, ולפי שהשאלות הראשונות למי אתה ואנה תלך שתיהן על העבד, והשאלה הג' על העדר, לכך הראשונות מחוברות בטעם, ונבדלות מן השאלה השלישית בז"ק, והיתה בזה כוונת יעקב שעל כל השאלות שישאל אחיו, בין שישאלם על עלמם ובין שישאלם על העדר, על כלם יודיעו לו את דבר המנחה לרעותו, ויאמרו לו שהוא בעלמו יבא אחריהם, אף שלא יהיה זה מענין השאלה, זהו עומק פשוטו של מקרא: (יט) לעבדך ליעקב, הלמ"ד מורה להנחת הדבר אל העלם ויבא זה אחר זה ויספיק באחד,

לַיַּעֲקֹב מִנְחָה הוּא שְׁלוּחָהּ לְאֲדָנָי
 לַעֲשׂוֹ וְהָיָה גַם־הוּא אַחֲרֵינוּ׃
 (כ) וַיֵּצֵאוּ גַם אֶת־הַשְּׂנִי גַם אֶת־
 הַשְּׂרִישִׁי גַם אֶת־כָּל־הַהֲלָכִים
 אַחֲרֵי־הַעֲדָרִים לֵאמֹר כַּדְּבַר הַזֶּה
 תִּדְבְּרוּן אֶל־עֲשׂו בְּמִצְאֲכֶם אֲתוּ׃
 (כא) וַאֲמַרְתֶּם גַּם הִנֵּה עֲבָדְךָ יַעֲקֹב
 אַחֲרֵינוּ כִּי־אָמַר אֲכַפְּרָה פָּנָיו

עם איזט פֿיר מיינען העררן עשו ;
 אונד דאָרט קאָממט ער
 זעלבסט הינטער אונז . (כ) ער
 געבאָט אויך דעם צווייטען ,
 זאָ אויך דעם דריטטען , זאָ
 אויך אללען דיא הינטער דער
 העערדע הערגעהען ; נעהמט
 ליד : זאָ זאָגעט צו עשו ווען
 איהר איהן פֿינדעט . (כא) זאָגט
 איהם : דיין קנעכט קעממט
 אויך זעלבסט הינטער אונז ;
 דען ער דאָכטע זיך , איך ווילל
 איהן פֿערזעהנען דורך דאָזיגע

במנחה

שענק

ר ש י

תרגום אונקלוס

מנחה היא שלוחה וגו': והנה גם הוא
 אחרינו. יעקב: אכפרה פניו. אנטל רוגזו
 וכן וכופר בריתכם את מות (ישעיה כ"ח).
 לא מוכלי כפרה (שם מ"ז). ונראה בעיני
 שכל כפרה שאלל עון וטעא ואלל פנים
 כלן ל' קנוט והעברה הן ולשון ארמי הוא
 והרבה נגמרא וכפר ידיה בעי לכפוריה
 ידיה בהוא גברא וגם בלשון המקרא
 נקראים המזרקים של קדש כפורי זהב על
 שם שהנהן מקנת ידיו בהן בשפת המזרק:
 על

הַיַּעֲקֹב תְּקַרְבָּתָא הוּא דְּמִשְׁלָחָא לְרַבּוּנֵי
 לַעֲשׂוֹ וְהָא אָף הוּא אָתִי בְּתַרְנָא׃ (כ) וַפִּקִּיד
 אָף יַח תְּנִינָא אָף יַח תְּלִיתָאָה אָף יַח כָּל
 דְּאִזְלוּן בְּתַר עֲדָרָא לְמִימַר בְּפִתְגָמָא דְּדִין
 תְּמַלְלוּן עִם עֲשׂו בְּדִ תְּשַׁבְּחוּן יְרֵמִיָּה׃
 (כא) וְהִימָרוּן אָף הָא עֲבָדְךָ יַעֲקֹב אֲתִי
 בְּתַרְנָא אָרִי אָמַר אֲנִחְיֵינָה לְרוּגְזֵינָה

ב א ו ר

ולשון ר"ע ספורנו לוח שלא יראה השליח את עלמו נמכיר את עשו ושלוח אליו פן יחשוב עשו
 שידע אחיו שהוא הולך לקראתו ושלא לו דורון מחמת יראה אבל יראה השליח את עלמו כמו
 שליח לשעיר ובנלתי מכיר את עשו עכ"ל: והנה גם הוא אחרינו, יעקב, ולשון הרשב"ם לפי
 שרצה יעקב לברוח בליה, דרך אחרת אם לא מפני שעבדו המלאך לכך היה מתכוין להטעותו
 לעשו שלא יפגשהו עכ"ל: (כ) כדבר הזה הדברון אל עשו, לכל אחד לוח מה ישוב לעשו
 ויודיע שהוא עם שאר כל העדרים והם כלם של יעקב מנחה לעשו אחיו הגדול: בְּמִצְאֲכֶם,
 הראוי בְּמִצְאֲכֶם על משקל בְּשִׁמְעֶכֶם את קול השופר (יהושע ו' ה'), בְּחִפְזֵיכֶם את העיר (שם ח'
 ח'), והוא מקור מן הקל עם כנוי הנמלאים מנחי למ"ד אל"ף ובא המולס תמורת החטף קמץ
 בדרכו בהרבה מקומות והלד"י בפתח להרחיב על האל"ף מפני שהיא גרונית: (כא) ואמרם
 גם הנה עבדך יעקב אחרינו, לוח שכל אחד מהם יאמר זה הדבור, מלבד הדבור המיוחד לו
 כדי שימלא עשו דברי כלם מכוונים בזה שהיה יעקב הולך אחריהם לשעיר להקביל פני אחיו
 (ר"ע ספורנו): כי אמר, יעקב בלבו, ואין זה מדברי השלוטים רק דברי משה: אכפרה
 פניו, אנטל רוגזו, וכן וכפר בריתכם את מות (ישעיה כ"ח י"ח), לא מוכלי כפרה (שם מ"ז
 י"א), ונראה בעיני שכל כפרה שאלל עון וטעא ואלל פנים כלן לשון קנוט והעברה הן ולשון
 ארמי הוא והרבה נגמרא וכפר ידיה, בעי לכפורי ידיה בהוא גברא, וגם בלשון המקרא
 נקראים המזרקים של קדש כפורי זהב (עזרא א' י'), על שם שהנהן מקנת ידיו בהן
 בשפת המזרק, (רש"י), וכן פי' הראב"ע והרד"ק בשרשים שרש כפר שאכפרה לשון הסרה

והסמרה

במנחה ההלכת לפני ואחרי כן
אראה פניו אולי ישא פני:
(כב) ותעבר המנחה על פניו והוא

שענק, דאז פאר מיר הער-
געהט; הערנאך ווילל איך זיין
אנגעזיכט זעהען, פיעללייכט
ניממט ער מ'רעסטאָפּרײַנד-
ל בער אויף, (כב) דאז געשענק
גינג אַלזאָ פּאַר איהם הער,

ר ש י

תרגום אונקלוס

בתקרבתא ומהלכתא קדמי ובחר בן אחוי
אפודי מאים יסב אפי: (כב) ועברת תקרבתא
על

(כב) על פניו. כמו לפניו וכן חזם ושוד
ישמע נה על פני חמיד (ירמיה ו') וכן
המזכירים אותי על פני (ישעיה ס"ה)
ומ"א

ב א ו ר

והסתרה, ופניו ל' בעם ורוגו כמו ופניה לא היו לה עוד (שמואל א' א' י"ח) שהוא כנגד מה
שנאמר בתחלה וכעסקה לרתה גם בעם (שם ו'), וכן ת"א, אנזיניה לרוגזיה, ולפי שהנעם
נראה בפנים נהו גם, אבל אין דעת הרמב"ן כן, וז"ל אחר שהעתיק לשון רש"י, וא"כ יהיה
פ"י כי חשב יעקב בלבו אנפורה פניו והכתוב מגיד לנו זה כי איננו ראוי שיאמרו השלוחים לעשו
נכה, וכך פ"י ר"א ואינו ישר בעיניו שיטעך הכתוב להגיד לנו עתה מחשבתו זאת והיא ידועה
בכל שולחי מנחה, ועוד שא"כ היה ראוי שיזכיר הכתוב זה בתחלה והנה גם הוא אחריו כי חשב
אנפורה פניו ועתה לא הוסיף על הליצה ההיא, אבל הוכיח כי עתה הוסיף לפרש להם שיאמרו
הנה גם הוא אחריו בלשון כבוד בלשון סוד גם הנה עבדך יעקב אחריו והקדים אותו לפניו
לחם כופר נפשו על ראותו פני כבודך במנחה הזאת, כאשר יתנו העבדים כפרם בחם להם
רשות לראות פני המלך, ואחרי כן אראה פניו כי אולי ישא פניו ויכבדני, להיותי מרואי פני
המלך, וזה דרך מעלה מיראתו מאנו, ובא אנפורה פניו כדרך ואיש חכם יכפרנה (משלי י"ו
י"ד), יתן כפר על הצמה, ולשון קניז כנפור איננו לשון קדש רק לשון ארמית, וכן כפורי
זהו שם המזורקים בבבל (ר"ל שלא נקראו כן בבבל המקרא רק כס' עורא וס' ד"הי שכתבו ג"כ
עורא והוא הביא שם זה מנבל), כי לעולם לא תנזר כפרה בזמנך, אבל יאמר לכפר על נפשתיכם
(שמות ל' י"ו), לכפר עלי ונסלח לו (באדנר ע"ו כ"א), על נפשו, ויאמר אנפורה בעד
חטאתכם (ר"ל שלא נאמר אנפורה על חטאתכם או את חטאתכם רק בעד, וזהו' המנונה אנפורה
עליכם בעד חטאתכם), וכולן מלשון ונתנו איש כפר נפשו (שמות ל' י"ב), שהוא פדיון עב"ל,
וכן פ"י ר"ע ספורנו שאלה הדברים כי אחר אנפורה וגו' שם בפי עבדיו כדי שימעט רוגזו של
עשו בדבור ההכנעה עם המנחה, ואחרי כן אראה פניו, דרך הנקור הראוי לשרים, כענין
יראה כל זכורך את פני האדון (שם ל"ד כ"ג), ולא יראו פני ריקם (שם כ' וב"ג ט"ו), וכן
אמר לעשו אד"כ כי על כן ראיתי פניך כראת פני אליהם, כי המנונה לפקד את השרים במנחה
עם ראית פניהם עב"ד, ועם כי דברי הרמב"ן נכונים, ויראה שהיא ג"כ דעת יב"צ שחרגם
כרעו ית סבר אפוי, וכ"ה בווזת המתרגם האשכנזי, עב"ד כללו אשר הזליע שלא תנזר כפרה
בזמנך בהתלוות מלת על או את, איננו מכוון, כי פסוקים רבים יתנגדו לו, כמו פשעונו אתה
תכפרם (תהלים ס"ה ד'), והוא רחום יכפר עון (שם ע"ח ל"ח), וכפר על חטאתנו (שם ע"ט
ט'), אל תכפר על עוונם (ירמיה י"ז כ"ג), אש יתכפר עון בית עלי (שמואל א' ג' י"ד),
בחד וזאת יכפר עון (משלי י"ו ו'), אש יכפר העון הזה (ישעיה כ"ב י"ד), בזאת יכפר עון
יעקב (שם כ"ז ט'), וחטאתך תכפר (שם ו' ז'), ואולי בווזתו שלא נמנזר בתורה חטא ועון פשע
פגולים אל הנפשה, [וייתכן שהיה ענין כופר לשון הגנה וכסוי, יקרא הכלי שבו מנסים את
הארון, כשירת, והוא יקרא כופר לפי שמכסין בו את העץ להנין כגדו שלא ירקב, וכן הדבר
המנכה את החטא שלא יזיק, יקרא כפרה, מלשון כסוי חטא (תהלים ל"ב א'), וכן המנכה
על הנפש הזועזע ואגין בצדה שלא יזיקה החטא, יקרא כפרה, והפדיון גם הוא יקרא כפר
שהוא מנין בעד הפדוי, ואנכה אותו שלא יזרע לו זק (זאעתי משי ידידי הרב בעל יין לננון
נר"ו, והוא נכון): (כב) על פניו, כמו לפניו, וכן עברים על פני המלך (שמואל ב' ט"ו
ט'), המכבישים אתי על פני (ישעיה ס"ה ג'): והוא לן בליולה החוה במחנה, לפי פשוטו

וישלה לב

חרגום אשכנזי רנא

ער אבער בליעב דיא נאָכט
אים לאַגער. (כג) אונד אין
דערזעלבען נאָכט שטונד ער
אויף, נאָהם זיינע צווייאַ נוֹיִ
בער, זיינע צווייאַ מעגדע,
אונד זיינע איילף קינדער,
אונד זעמזטע איבער דען
פֿורט דעם יבֿק'ס. (כד) ער
נאָהם זיא, פֿיהרטע זיא אַיִ
בער דען פֿלוס, אונד בראַכֿ
טע אַללעם זייניגע הינאיבער.
(כה) יעקב אַבער בליעב אַלֿ

לן בלילה ההוא במחנה: (כג) ויקם
בלילה הוא ויקח את שתי נשיו
ואת שתי שפחתיו ואת אחד
עשר ילדיו ויעבר את מעבר
יבֿק: (כד) ויקחם ויעברם את
הנהל ויעבר את אשר
לו: (כה) ויותר יעקב לבדו

ויאבק

חרגום אונקלוס

ר ש י

ומ"א על פניו אף הוא שרוי נכעם שהיה
לריך לכל זה: (כג) ואת אחד עשר ילדיו.
ודינה היכן היחה נחנה בתיבה ונעל
בפניה שלא יתן בה עשו עיניו ולכן נענש
יעקב שמנעה מאחיו שמא תחזירונו למיטב
ונפלה ביד שנס: יבֿק. שם הנהר: (כד) את
אשר לו. הנהמה והמטלטלים עשה עלמו
כגשר נוטל מכאן ומכאן כאן: (כה) ויותר
יעקב. שנת פנים קטנים וחזר עליהם:

על אפוא והוא בת בליליא ההוא במשריחא:
(כג) וקם בליליא הוא וידבר ית תרתין
נשוהי וית תרתין לחינתיה וית חד עסר
בנוהי ועבר ית מעבר יבֿקא: (כד) ודברינן
ואעברינון ית נהלה ואעבר ית די ליה:
(כה) ואשפתאר יעקב בלחודוהי ואשחרל

ויאבק

גברא

ב א ו ר

נשאר במתנהו ולא הלך אחר עבדיו מוליכי המנחה, ולשון הרמב"ן יאמר שלא בא באהלו בלילה
ההוא עם עבדיו ועם הרועים כלאן עירך נחיש מלחמה פן יבוא אחיו ויכה בו עכ"ל: (כג) בלילה
הוא, חסר ה"א הידיעה מן התאור שלא במנהג, ולשון הרמב"ם נתנון לנרות דרך אחרת ולפיכך
עבר הנחל בלילה כמו שמלינו דודו בנרו מפני אבשלם בדרבים הללו של ירדן ומחנים שעבר
יעקב ובלילה, כמו בן ויחמרו אל דוד קומו ועברו מהרה את המים וגו', ויקם דוד וכל העם
אשר אתו ויעברו את הירדן עד אור הנקר עד אחד לא נעדר אשר לא עבר את הירדן וגו',
ודוד בא מחנימה ואבשלום עבר את הירדן וגו' (שמואל ב' י"ז כ"א וכ"ב וכ"ד) עכ"ל. אבל לדעתי
אדרבה הסך פניו לדרוס ללכת לקראת עשו לפייסו כי איך יבנת והוא מתקרב לכד ארזי, כי
ההולך מן הגלעד והנשן שהם במזרח הירדן לשעיר לריך ללכת דרך ארץ עמון ובגבולס הוא
נחל יבֿק וחס"ז דרך ארץ מואב, אבל ההולך מן הגלעד למזרון אין לריך לעבור דרך נחל יבֿק
ולא דרך ארץ בני עמון, ונקל היה לו לברוח טרם עברו את נחל יבֿק והנחל מכסיק בניו וזין
עשו ואנשיו, ועיין מה שנכתבתי בסוף פ' וילא בכסיק ויאמר יעקב כאשר דאס (ל"ב ג') ולהלן
בפ' זו בפסוק ואביו קרא לו בנימין (ל"ה י"ח): ויקח את שתי נשיו ואת שתי שפחתיו,
אין מוקדם ומאוחר בפסוק זה להלכה, אבל אמר שאסף נשיו ושפחתיו וילדיו אל שפת הנחל
ועבר הוא לבדו את מעבר יבֿק לראות אם גבהו המים, ושם ולקחם עמו כלם כאחד ויעברם
את הנחל ואחרי כן ויעבר את אשר לו מחנהו ורגושו, (הרמב"ן). והראש"ע כתב הוא עבר
בתחלה ואח"כ לקח נשיו ובניו והעבירם, והנה פיוס ויעבר כבר עבר ושם באחרונה לבקש אם
נשאר כלום עכ"ל, ול"ג שהפסוק הזה הוא כלל, ופ"י ויעבר עמהם, והפסוק שאחרי הוא
פרטו של ראשון ומפרש כי בתחלה העביר הנפשות, ואח"כ הנהמה והמטלטלין ונשאר הוא לבדו
ויאבק איש עמו: מעבר יבֿק, מעברות המים, והוא מקום שעוברים בו את הנכר, ויבֿק שם
הנהר

תרגום אשכנזי

וישלח לב

ויאבק איש עמו עד עלות השחר: (כו) וירא כי לא יכל לו ויגע בכף-

ליין צוריק; דא ראנג איין מאן מיט איהם, ביז דער מארגען אויפגינג. (כו) אלס ער זעה, דאס ער איהם ניכט בייאקאמט מען קאנגטע; גריף ער אן דען

ר ש י

תרגום אונקלוס

גברא עמיה עד הסליק צפרא: (כו) וחוא ארי לא יכיל ליה וקריב בפתי ירכיה ווע פחי

וואבק איש. מנחם פירט ויתעפר איש לשון אבק שהיו מעלים עפר בגליהם על ידי נענועם. ולי נראה שהוא ל' ויתקשר ולשון

ב א ו ר

הנהר: (כה) ויאבק, מנחם פי' ויתעפר איש לשון אבק שהיו מעלים עפר בגליהם על ידי נענועם, (וכן פי' הראש"ע והרד"ק בשרשים שרש אבק), ול"ג שהוא לשון ויתקשר ול' ארמי הוא בטר דאניקו ביה, ואניק ליה מינק, לשון ענינה שכן דרך שנים שמתעלמים להפיל איש את רעהו שמונקו ואונקו בזרועותיו, לשון רש"י, ואניקה בלשון חכמים חניקה שמשו בה הרבה אנקתא אית בה דרגש עיולי ואפוקי באנקתא, וכן אנוקה בלשונם בעבור היומה מעלים דקים חגורים וקשורים יחד, כי החי"ת חכנד בלשונם והקלו אותה לאל"ף, ופעמים רבים יגליעו החי"ת תוחד במקום חסוחד, מסוחד במקום מסמוחד, ואפשר שיהי' ויאבק ויתנק כמו ויתנקיה, כי אולי בן הלשון, ומלינו ברדים אמלים (זכרי' ו' ג'), כמו ממולים מלשון חמון בגדים (ישעי' פ"ג א'), ואמרו המפרשים כי וארזים נמרנלחד (יחזקאל כ"ז כ"ד), כמו ומרוזים מן לוארך בחרוזים (ש"ה א' י'), וכן אמרו במלת ומאללהו (שופטים י"ו י"ו), שהוא כמו ומאללהו, מהופך מן ומאללהו (כמו נגש כשג, שלמה שמה), ושמה הוא דעת אנקלוס שאמר ואשחדל וכן תרגם ובי יפחה (שמות כ"ב ט"ו), ארישדל, יתנק וינשק שהוא דרך הפתוי, או שלא נודמן לו לשון ועשאו ענין תחבולה כי כל השתדלות תחבולה וברור ענין, ונב"ר מי נתמלא אבק האיש שהיה עמו בדברי מנחם והוא הנכון. (הרמב"ן): איש, מלאך וכן והנה איש עמד לנגדו (יהושע ה' י"ג), והאיש גבראל (דניאל ט' ג"א), ונקראו אישים המלאכים שמדברים עם בני אדם ונראים בצורות איש כמוהם במראה או בהקיץ, וכן פי' כל המפרשים שהיה מלאך וכמפורש להלן בפרשה כי שרית עם אלהים וגו', כי ראיתי אלהים פנים אל פנים וגו', ויותר מכורש בדברי הנביא, בטען עקב את אמו ובאונו שרה את אלהים, וישר אל מלאך ויבל בכה ויתחנן לו בית אל ימלאנו ושם ידבר עמנו (הושע י"ב ד' וה'), והמתרגם האשכנזי תרגם כהיראת המלה כמו שתרגם גם אנקלוס גברא, ולא מלאכא. כי נקרא בן בעבור שנואה כאיה. והנה לדעת הרמב"ם במורה הנבוכים (ח"ב פרק מ"ב), גם כל הענין הזה הוא בדרך כלל ופרט שנחב שם, כי אמרו בענין יעקב ויאבק איש עמו וכו', והוא בענין אברהם בשוה אשר הקדים ספור כלל וירא אליו ה' וגו' אחר בן התחיל לבאר איך היה, וכן ביעקב אומר ויפגעו בו מלאכי אלהים ואחר בן התחיל לבאר איך קרה עד שפגעו בו ואמר שהוא שלח שליחים ופעל ועשה ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו והו מלאכי אלהים הנאמר עליהם תחלה ויפגעו בו מלאכי אלהים וכו' עב"ד: עד עלות השחר, עד סור שחרות הלילה, (ויס' עלות ל' הסתלקות כמו נעלה הענין (במדבר ט' י"א), העלו מסניב (שם י"ו כ"ד), אבל לדעתי אין זה מענינם בעבור שהוא מהקל, ואשר הם מענין הסתלקות הם מניין נפעל) וי"א כי שחר דמות אור והוא הנראה בעיני טרם זרות השמש, (וכן פי' הרד"ק בשרשים שרש עלה, עלה זוהר היום), וכן אשר אין לו שחר (ישעי' ח' כ') (כלומר אין לו זוהר ובכירוח). (הראש"ע נקלח מוס' באור): (כו) כי לא יכל לו, לשון הרמב"ן, מלאכיו גבורי כח עושי דברו ועל בן

ה מ ע ר

(כה) ויאבק, לדעת רש"י שהוא לשון ענינה, ולדעת הרמב"ן שהוא מענין חבוק, יתכן שיהי' מענין הזה ויתאבכו גאות עין (ישעי' ט' י"ז) בחלף אומיות הדומות, וכן פירש"י שם נבוכים, וכן

וישלח לב

חרגום אשכנזי רנב

יִרְכּוּ וְחִקְעוּ בְּפִי-יִרְדָּךְ יַעֲקֹב
בְּהֶאֱבָקוֹ עִמּוֹ: (כו) וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי
כִּי עָרָה הַיְשָׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא
אֶשְׁלַחְךָ כִּי אֶבְרַכְתִּינִי:
(כז) וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַה-שְּׂמִיךְ וַיֹּאמֶר

באללען זיינער היפטע; דא
ווארד דער באללען אן יעקב'ס
היפטע איבער דעם רינגען
פֿעררענקט. (כו) דער מאן
שפראך: לאס מיך געהען,
דען דער מאַרגען איזט אויפֿֿ
גענאַנגען; יעקב שפראך: איך
לאס דיך ניכט געהען, דוא האָ

יעקב

בעסט מיך דען פֿאַרהער געזענגעט. (כז) יענער שפראך צו איהם: וויא הייסעסט דוא? דייע

זער

חרגום אונקלוס

ר ש י

פְּתִי יִרְכָּא דִיעֶקב בְּאֶשְׁחַד לוחִיה עִמִּיה:
(כו) וַאֲמַר שְׁלַחֲנִי אֲרִי סְלִיק צְפָרָא וַאֲמַר
לֹא אֶשְׁלַחֲנִיךָ אֱלֹהִין בְּרַכָּתָ לִי: (כז) וַאֲמַר
לִיה מַה שְּׂמִיךְ וַאֲמַר יַעֲקֹב: (כט) וַאֲמַר לֹא

ולשון ארמי הוא בחר דאביקו ביה ואביק
ליה מינק ל' עניבה שכן דרך ב' שמתעלמי'
להפיל איש את רעהו שחונקו ואונקו
בזרועותיו: (כו) ותקע. נתקעקע' ממקו'
מחברתה ודומה לו פן תקע נפשי ממך
(ירמי' ו') לשון הסרה ובמאנה לקעקע
צילתן לשרש שרשיהן: ויגע בנף ירכו.

יעקב

קולית היך התקוע נקלבוסיית קרוי כף על שם שהבשר שעליה כף של קדיר': (כו) כי עלת
השחר. וזריך אני לומר שירה: ברכתיני. הודה לי על הברכות שברכני אבי שעשו מערער עליהן:

לא

ב א ו ר

לא יבול לו המלאך להזיקו כי לא הורשה רק כמה שעשה עמו להקע כף ירכו עב"ל: ויגע
בכף ירכו, של יעקב, וקולית היך התקוע' נקלבוסיית קרוייה כף על שם שהבשר אשר סביב
עלם הקולית העליונה עשויה כמין כף של קדירה, וי"א שנקרא כן לפי שהעלם הנכנס בו
עלם היך כסוף: ותקע, נבדלה מן היך ותקעקע ממקום מחברתה ודומה לו פן תקע
נפשי ממך (ירמיה ו' ח'), לשון הסרה, ובמאנה לקעקע צילתן, לשרש שרשיהן: (כו) כי עלת
השחר, וכיון שהאיר היום מעתה יש לילך לדרכך. (הרשב"ם): ברכתיני, פעל מורכב משני
זמנים עבר ועתיד, ור"ל שנשעה שאשלחך אפיה כבר מבורך מפיך, ועיין בפ' ויחי מ"ג בפסוק
ומולדתך אשר הולדת (בראשית מ"ח ו'), זהו יישון הלשון לפי פשוטו, וכן מתורגם בל"א,
ורש"י פי' הודה לי על הברכות שברכני אני שעשו מערער עליהן, לפי שהיה שרו של עשו,
וכוונתו לפי שלא אחר ותברכני בלשון עמיד ממש, אלא שברך ותברך והוא עבר, והעתיד אינו
אלא שזודה עליהן: והרשב"ם פי' כי אם ברכתיני, שתשלחני מאחך בשלום שלא אהיה חוק
במה שנתאנקתי עמך: (כח) מה שמך, האשלה לפתיחת דברים כמו איכה (בראשית ג' ט'),

מזה

ה מ ע ר

וכן תרגם החכם געזעניוס (פֿערזויקקעוּן), אך שלדעתו מקורו בערבית, (כו) עלה השחר,
עיין בבאור, ולדעתי אין ספק כי דברי הי"א שהביא הראב"ע לדקו ממנו, כי שחר לא נאמר
על הלילה רק על חמלת אור היום ולא חשבת לילה, והצדים הנאמנים לזה המה, אשא כנפי
שחר אשכנה באחרית ים (תהלים קל"ט ח'), וכן אז יבקע כשחר אורך (ישעי' נ"ח ח') ועוד
הרבה כמוהם שאין לפרשם בפשוט על חשבת הלילה, ומה הענין נקראו ימי הנעורים שמרות,
כי הילדות והשמרות הנל (קהלת י"א י') ובמו שכתב הרד"ק בשרש שחר, ואמר עוד שהוא
מענין שחר עוב (משלי י"א כ') שהוא לשון הנקשה והנחמה, וכן נקרא בקר לפי שנעת ההיא
ינקר האדם המראות והענינים.

למה

תרגום אשכנזי

וישלה לב

יעקב: (כט) ויאמר לא יעקב
יאמר עוד שמך כי אם ישראל
כי שרית עם אלהים ועם אנשים
ותוכל: (ל) וישאל יעקב ויאמר
הגידה נא שמך ויאמר למה זה

וער שפראך: יעקב! (כט) ער
שפראך: דוא זאלסט ניכט
מעהר יעקב גענאנגט ווערדען,
זאנדערן ישראל; דען דוא
האסט אום דען פארצוג גע-
שמריטטען מיט געטמליכען
וועזען, אונד מיט מענשען;
אונד ביוט איהנען בייאגעקאמ-
מען. (ל) יעקב פראגטע, אונד

שפראך: זאגע מיר דאך דיינען נאמען? יענער שפראך: ווארום פראגסט דוא נאך מיי.

תרגום אונקלוס

יעקב יתאמר עוד שמך אלהיך ישראל ארי
רב את קדם יי ועם גובריא ויכלתא:
(ל) וישאל יעקב ויאמר חוי כען שמך ויאמר
למה

ר ש"י
(כט) לא יעקב. לא יאמר עוד שהנרכות
באו לך בעקבה ורמיה כי אם בשררה וגלוי
פנים וסופך שהקב"ה נגלה עליך בבית אל
ומחליף שמך ושם הוא מנרנך ואני שם אהי'
ואודה לך עליה וזה שכתוב וישר אל מלאך
ויוכל בכה ויחמק לו (הושע י"א) בנה

המלאך. ומה נחמק לו בית אל ומלאנו ושם ידבר עמו המהן לי עד שידבר עמו שם ולא רצה יעקב
ועל כרחו הודה לו עליהן וזה וינרך אותו שם שהיה מתחנן להמתין לו ולא רצה: ועם אנשים. עזו
ולבן: ותוכל. להם: (ל) למה זה תשאל. אין לנו שם קבוע משתנים שמתונו לפי מכות עבודת
השליחות

ב א ו ר

מזה בידך (שמות ד' ב') והדומים להם, כי יודע היה מה שמו כיון ששולח אליו. (כט) לא
יעקב, לבד, וכן לא גוע בעונו (יהושע כ"ב ב'), לא אחת ולא שמים (מלכים ב' ו' י'): כי
אם, גם ישראל: כי שרית עם אלהים וגו', אין פי' שרית כמו וישר אבימלך על ישראל
(שופטים ט' כ"ב), כי אין עם כמו על, רק פירושו שר חשש עם המלאכים ועם אנשים
שרים, כן פי' הראש"ע, וכן תרגם אונקלוס ארי רב את קדם ה' ועם גובריא ויכלתא, והוא
כי שר אחה לפני אלהים ועם אנשים ויכולה, ואולם לפי זה תיבת ותוכל מיותר לגמרי, ומה
טעם לומר נעשית שר לפני אלהים ובין אנשים וגם יכולת להיות שר, ועוד שפי הנראה תיבת
ותוכל שנה על וירא כי לא יכל לו הנאמר למעלה, לכן נראה שהכוונה במלת שרית על ההשתדלות
וההתאמכות לשורר, כידוע שכל פעל יורה לפעמים על המעש', ולפעמי' על ההשתדלות והבקשה
לעשות, והטעם רצה ונלחמת עם מלאך ה' ועם אנשים, מי ינכח את מי ומי ישורר על מי, ותוכל
להם שלא נלחוק, כענין נפתולי אלהים נפתלתי עם אחתי גם יכלתי (בראשית ל' ח'), שחסר ג"כ
הכנוי יכלתי לה, וכן תרגם ינ"ע ארום אחרברנת עם מלאכיא דה' ועם גובריא ויכלת להוסי, וכן
תרגם המתרגם האשכנזי, ומלת אנשים על עשו ולבן שהתחכם נגדם בעלות ותחבולות
שלא ינלחוהו: (ל) למה זה השאל לשמי, אין לנו שם קבוע משתנים הם שמתונו הכל לפי
מכות עבודת השליחות שאנו משתלמים, (נ"ר) - ונ"ל פירושו כי הוסיפו השמות של כל הדברים
בעבור רוב ההשתנות אשר יש בחמרים, כדי להבירם ולהגבילם ולהנדילם זה מזה, ע"י השמות
ההם

ה מ ע ר

(ל) למה זה השאל לשמי, הרב המנאר השביל מאד לנאר מדוע כל יתיחד המלאך בשם, ואל
תתמה במה שמכינו והאיש גבריאל ומיכאל שרנס, כי נצר אמרו שמות המלאכים עלו עמהם
מבבל, ודבר גדול דנרו נזה, והמשכיל יבין.

השאל לשמי ויברך אתו שם* :
(לא) ויקרא יעקב עם המקום
פניאל כי ראיתי אלהים פנים
אל פנים והתנצל בפשי: (לב) ויזרח
לו השמש כאשר עבר את

נעם נאמיען? אינר וענגעטע
איהו דאזעלכסט. (לא) יעקב
נאונטע דען ארט פניאל; דען
איך האבע איין געטטליכעס
וועזען געוועהען, פאן אנגע-
זיכט צו אנגעזיכט, אונד מינע
פערזאן איזט עררעטטעט
ווארדען. (לב) דיא זאננע פֿינג
איהם אן צו שיינען אלס ער
פאר

פנואל

תרגום אונקלוס

ר ש י

למה דגן את שאיל לשמי וברוך יהיה
המן: (לא) וקרא יעקב שמו דאתרא פניאל
ארי חזיתי מלאכא דיי אפין באפין ואשתויבת
נפשי: (לב) ודגה ליה שמשא בד עבר ית

השליחות שאנו משתלמים: (לב) ויזרח
לו. לזכרו. לרפאות את בלעתו כמא
דתימא שמש מדקה ומרפא בכנפיה (מלאכי
ג'). ואחין שעות שמיהרה לשקוע בשבילו
כשילא מנאר שנע מיהרה לזרוח בשבילו:
והוא

ב א ו ר

ההם הפרטיים הקנועים להם, והנה במלאכי חין לורך לאלו השמות לפי שאין לנו קלר
ההשגה ופחותי המעלה מנול ודרך אל גדולי ההשגה ורבי המעלה, ודבר חין לנו עמהם
להכירם או להשיגם כי אין שם ראייה חושיית כ"א ראייה שכלית והשגה, ואם נשיגם הנו
במדרגתם ומעלתם, אולם כשישאלו מאת השם ברוך הוא אל העולם השפל להקראות
אל איזה נביא, נעל כרמס ילנשו איזה לורה חושיית, ואז יוגדרו בשמות לפי הורה אשר
ילנשו, והורה חיה לפי השליחות ההיא, ולפי מדרגת האיש אשר נשלחו אליו, ואשר יגמרם
שליחותם יפשו את הורה ההיא ויעלו למדרגתם הראשונה. והנה המלאך הזה בעלמו כשגלס
עוד הפעם אם ילנש לורה אחרת לפי השליחות ההיא או מדרגת האיש הזה שאינו כראשון
כי אם גדול או קטן ממנו, בהכרח גם שמו המורה על גדר לורתו ישחנה: וז"ל הרמב"ן
למה זה השאל לשמי, אמר חין לך בדיעה שמי מיעלת כי חין הנח והיכולת בלתי לה' לבדו
אם תקראני לא חעך וגם מנרחך לא אושיעך אבל עמה אנרך אותך כי בן כווייתי ולא פי'
הנחוב הנרבה, והקרוב מה שאמרו רבותינו שהורה לו על הנרבות שם במקום ההוא על
כחו כי לא רזה יעקב להמתין לו עד בית אל עכ"ל: ויברך אהו שם, אמר שם לפי שעתיד
לזכרו בבית אל, (מ"י), ובכר כחנתי דעת הרמב"ן ודעת חז"ל, והנראה לפי פשוטו שהנרבה
היא לא יעקב יאמר וגו', והוא כלל שאמר הפרט כמנהג הנמוצים: (לא) כי ראיתי, שעורו
כי אמר כי ראיתי, וכן תרגם יונתן בן עזיאל: (לב) ויזרח לו השמש, לשון בני אדם הוא
כשהגענו למקום פלוני האיר לנו השמש וכו' פשוטו וכן ויאר להם בחברון (שמואל ב' ג' ל"ב),
ולשון הראב"ע ושאלים ישאלו מה טעם ויזרח לו השמש והלא ברגע אחד זורחת בכל העולם,
ושאלתם חבו כי עת זרוח השמש בכל מקום ישחנה, והנה בין ירושלים ובין זאת המדינה שבתתי
בה זה הפי' ושמה לוק"א (במדינת לונברדיאה) שעה ושליש שעה (רובה לומר באורך שמן
המזרח למערב, והם כשיעור עשרים מעלות) ובתנ"ך (רובה לומר מן הכסוף לדרום) שמים
עשרה מעלות זה הדבר ברור בלא ספק עד כאן לשונו, ואף שיעקב הלך מלפון לדרום
מחרם נהרים לנאר שנע שהוא נגב א"י, ואין זרוח השמש מקדים או מאחר לשנוי המקומות
ברוח כי אם באורך, הנה באמת הלך באלכסון כי אדם נהרים הוא קרוב למזרחית לפנות
לא"י בן כרת ומדקל, והוא הלך למערבית דרומית, באופן שבהלכו הי' מתקרב עמו תמיד

תרגום אשכנזי

פֶּאָר פּוּנאַל פֶּאָרבייא קאַם ; אונד ער הינקטע אָן זיינער היפֿטע . (לג) דאַרום עססען דיא קינדער ישראל ניכט דיא שפּאַננאָדער (הנשה דעם איז בערשפרונגס) וועלכע אויף דעם באַללען דער היפֿטע איזט ביז אויף דען הייטיגען טאַג ; ווייל ער אָן דען באַללען דער היפֿטע יעקב'ס, אָן דיא שפּאַננאָ אָדער געריהרט .

לג (א) אַלס יעקב זיינע אויגען

וישלה לב לג

פּוּנאַל וְהוּא צִלַע עַל-יִרְכּוֹ ; (לג) עַל-כֵּן לֹא יֵאָכְלוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-גִּיד הַנְּשִׂא אֲשֶׁר עַל-כֶּף הַיָּרֵךְ ; עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי נָגַע בְּכֶף-יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנְּשִׂא : לג (א) וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה עֲשׂוּ בָא וְעָמוּ אַרְבַּע מְאוֹת אִישׁ וַיַּחֲזִק אֶת-

הילדים

אויפֿהוב, זאַה ער עשו אַנקאַממען מיט פֿיער הונדערט מאָן, דא טהיילטע ער

תרגום אונקלוס

ר ש י

פּוּנאַל וְהוּא מְטַלַע עַל יִרְכִיָּה : (לג) עַל-כֵּן לֹא אֲכָלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יַח גִּידָא דְנִשְׂיָא דִּי עַל פְּתֵי יִרְכָא עַד יּוֹמָא דְהַדִּין אַרְי קָרִיב בְּפִתֵי יִרְכָא דִיעַקֵב בְּגִידָא דְנִשְׂיָא : לג (א) וְזָקַף יַעֲקֹב עֵינֹהֵי וַחֲזָא וְהָא עֲשׂוּ אַחֵי וְעָמִיָּה אַרְבַּע מְאַה גְבָרָא וּפְלִיג

והוא זולע . היה זולע כשזרחה השמש ; וזרח לו השמש . ל' בני אדם הוא כשהגענו למקום פלוני האיר לנו השחר זהו פשוטו : (לג) גיד הנשה . ולמה נקרא שמו גיד הנשה לפי שגשה ממקומו ועלה והוא ל' קפילה וכן נשחף גבורתם (ירמיה נ"א) וכן כי נשני אלהים את כל עמלי (בראשית מ"א) :

ואח

ב א ו ר

לכד מערב, ושייך לומר וזרח לו השמש : פנואל, פניאל ביו"ד ופנואל ביו"ו אחד הוא, כי אותיות אהו"י מתחלפות ; והוא צלע על ירכו, עתה כשהיה השמש ראוהו זולע על ירכו, כמו ויהי בנקר והנה הוא לאה (בראשית נ"ט כ"ה), כי עד עכשיו לא נודע שהיא לאה, (הרשב"ם) : צלע, נקרא הפסח כן לפי שהולך על כדו אחד ולפי שהללעות שני גדדין הימין והשמאל כנה לך כל דבר בלשון זלע : (לג) על כן לא יאכלו, לזכרון גבורתו של יעקב ונס שעשה לו הקב"ה שלא מת, (הרשב"ם), וכן פי' הראב"ע, והנה לפי פשוטו אין זה כווי, רק שעורו, ע"כ אינם אוכלים בני ישראל את גיד הנשה, וכן מתורגם בל"א, ובאמת הכווי ה' במחן תורה, לפי שבשעת מעשה לא נקראו עדיין בני ישראל כי אס בני יעקב, אלא שגשה כתבו במקומו להודיע הטעם שנאסר להם, כת"ק דר' יהודה בחולין (דף ק' ע"ב וק"א ע"ב), ואולם בעבור שאמר עד היום הזה משמע לפי פשוטו שאף שלא נלטו בני יעקב ע"ז, הם נהנו מעלמם שלא לאכלו לזכרון נס אביהם, אך בסניני נאסר להם מפי הקב"ה, וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה שם, ועפ"י חז"ן דכריו : הנשה, ארז"ל כי נקרא כן שגשה ממקומו ועלה, ופירש"י לשון קפילה, וכן נשחף גבורתם (ירמי' נ"א ל'), וכן נשני אלהים את כל עמלי (בראשית מ"א כ"א), וכן מתורגם בל"א : הַיָּרֵךְ, טעמו למטה ברי"ש, וכן גִּידָא מזה (נמדבר כ"ב כ"ד), וכן גִּוֵל, ובשירך דבוק נהפך להיות פתח קטן (כ"ל סגול) וטעמו באות רחשונה, ירך יעקב, ירך המאנן (שמות מ' כ"ב וכ"ד), (הרשב"ם), והם ארבעה שרשים שבאים בנפרד על משקל פֿעֵל, ובסמיכות ע"מ פֿעֵל, או פֿעֵל, והם גִּידָא, גִּוֵל, יָרֵךְ, פְּתַח-

ראשונה